

Vorbereidend schrijven bij kleuters

Lieke Hegeman, student aan de Pabo Arnhem, deed haar afstudeeronderzoek op PC Dalton-basisschool Het Drieluik in Huissen. Haar inhoudelijk begeleider was Hans Nijtmans, haar stagebegeleider Esther Mannens.

De school miste een doorgaande lijn van voorbereidend schrijven in groep 1-2 naar het aanvankelijk leren schrijven in groep 3. Ook waren er te weinig handvatten voor de leerkracht in groep 1-2 om het voorbereidend schrijven vorm te geven.

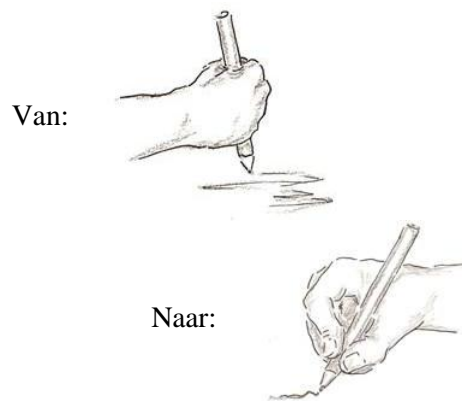
De hoofdvraag van Lieke werd dan ook:

Welke adviezen kunnen er aan de leerkracht van groep 1-2 gegeven worden om de fijnmotorische ontwikkeling van de leerlingen in groep 1-2 te bevorderen met betrekking tot het voorbereidend schrijven?

Zij vond het interessant om hier beschrijvend onderzoek naar te doen en eindigde met: "Ik heb veel geleerd van het onderzoeken en het vormgeven van een advies voor de school."

Haar onderzoek heeft globaal de volgende opzet:

Probleemstelling
Probleemverkenning
Onderzoeksvragen
Onderzoeksopzet
Ethiek en onafhankelijkheid
Uitvoering dataverzameling en -analyse
Resultaten (emotie, motoriek, cognitie, ICT)
Eerste advies voor de school
Conclusies
Discussie
Literatuur
Bijlagen (11)

Uit zowel observatie in groep 1-2 als de vragenlijst van de leerkracht groep 3 blijkt, dat er geen doorgaande schrijflijn van groep 2 naar groep 3 is. Bij hun komst in groep 3 hebben de kinderen nog niet veel ervaring met de juiste pengreep, zithouding en schrijfpatronen; ook over de naamvoering van de pengreep bestaat geen eenduidigheid. De leerkracht van groep 3 pleit voor meer aandacht voor het voorbereidend schrijven. Ook dient er meer gestructureerde aandacht te worden besteed aan voorbereidende schrijfactiviteiten, die op zowel de functie als de taak zijn gericht. De fijnmotorische vaardigheden zijn bij het begin van groep 3 niet op het niveau dat mag worden verwacht.

Bij *taakgericht oefenen* gaat het om af te stemmen op de taak zelf; er wordt geoefend zonder aandacht voor de onderliggende functie(s). Vooral de cognitieve vaardigheid wordt hier aansproken. Denk aan taken als kleuren of knippen.

Bij *functiegericht oefenen* gaat de aandacht juist uit naar onderliggende functies van een taak, met name manipulatieve vaardigheden. Denk aan het hanteren, positioneren, schuiven, of loslaten van een potlood.

Schrijven is echter veel meer dan enkel fijne motoriek. Het is een totaal psychomotorisch gebeuren dat door het bewegen, emoties en cognitie wordt beïnvloed (Litière).

In enge zin is schrijven het aanleren van een technische vaardigheid, in brede zin wordt schrijven ook bepaald door karaktereigenschappen. Net zoals er verschillen zijn in ons looppatroon en praten, is ook bij het bewegen op papier een persoonlijk accent aanwezig.

ICT is een belangrijke basiscompetentie geworden in de maatschappij. Tegenwoordig worden digiborden en tablets ingezet bij het voorbereidend schrijven op de basisschool (Nikken)

Het digibord is als hulpmiddel een prima visueel en auditief instructiemiddel, om zo de motivatie bij schrijfactiviteiten te behouden en wellicht te vergroten. Als nadeel wordt er vanuit de praktijk op gewezen, dat de leerkracht geen voorbeeldfunctie meer heeft – schrijven op het digibord is moeilijk.

Haar advies heeft zij voorgelegd aan zeven experts. Met deze “Delphi-onderzoeksmethode” (zie internet) is het mogelijk om, via consensus, een zo verantwoord mogelijk advies uit te brengen. Door deze ‘triangulatie’ van vragenlijsten, observaties en methodeonderzoek, kwamen twee uiteenlopende uitgangspunten ten aanzien van voorbereidend schrijven naar voren. Het aangepaste advies werd opnieuw naar dezelfde experts gestuurd de aanpassingen nam zij tenslotte in haar eindadvies aan Het Drieluik mee.

Bij Resultaten worden vermeld en toegelicht:

Emotie: Schrijfkriebels, Schrijfdans

Motoriek: Pennenstreken, Zwart op Wit, motoriekkist

Cognitie: methode Schrift (grafo- of grafisch cognitieve uitgangspunt), ICT

In haar Conclusies (eindadvies) stelt zij deze onderwerpen aan de orde en licht ze nader toe:

Pengreep en zithouding

Aanschaf methode/bronnenboek/aanvullend programma:

- aanvullend schrijfprogramma

- methode Schrift

Fijne motoriek

Schrijfpatronen

ICT:

- digibord

- tablets en applicaties

Algemeen advies

- Hoe wordt er extra aandacht besteed aan zwakke schrijvers?
* Er wordt extra aandacht besteed aan de zwakke schrijvers door middel van een verlengde instructie met onderwijsassistent.

Observatiepunt uit Kijkwijzer

Vanuit de stageschool werd niet naar een advies over ICT gevraagd. Lieke heeft dit wel ingebracht in het onderzoek, omdat er binnen het schrijven steeds meer over ICT gesproken wordt in artikelen en op websites, en omdat het een actueel onderwerp is.

Het is ook mogelijk om tablets of iPads te gebruiken. Er zijn verschillende applicaties die gericht zijn op voorbereidend schrijven, zoals ‘Schrijven met touch’, ‘Letterschool’, ‘Voorbereidend schrijven’, ‘Digitaal schrijfschrift’. Deze applicaties worden vooral gebruikt als aanvullende activiteiten om de aangeleerde vaardigheden in te oefenen.

Het is verbazend hoe uitgebreid en diepgaand Lieke zich met dit relevante onderwerp heeft bezig gehouden – een doorgaande lijn van voorbereidend naar aanvankelijk schrijfonderwijs. Verbazend bovendien hoe rijk de inbreng van de experts kan zijn met de Delphimethode. En nóg verbazender hoe Lieke met haar omvattende advies de keuzeverantwoordelijkheid laat bij haar stageschool.

Haar emailadres: l.hegeman@student.han.nl.

DS/07.06.14